

NORGES HØYESTERETT

Den 12. februar 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-00348-A, (sak nr. 2014/1954), straffesak, anke over dom,

X

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Thor Erik Høiskar)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bull:** Saken gjelder inndragning av utbytte etter salg av alkoholholdige drikkevarer uten nødvendig skjenkebevilling. Spørsmålet er særlig om det ved beregningen av inndragningsbeløpet skal gjøres fradrag for utgiftene til innkjøp av drikkevarene.
- (2) Motorsykelklubben X ble 28. mai 2013 ilagt et forelegg på 100 000 kroner for brudd på alkoholloven § 10-1 andre ledd jf. § 8-9 første ledd nr. 3 jf. straffeloven § 48a. Grunnlaget for forelegget var salg av øl, sprit, vin og rusbrus i klubbens lokaler i perioden 2007 til midt i mars 2011 uten skjenkebevilling. Forelegget gjaldt også inndragning av 600 000 kroner, som politiet mente var brutto utbytte fra dette salget.
- (3) Klubben nektet å vedta forelegget, som da trådte i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268.

(4) Under hovedforhandlingen i tingretten erkjente klubben delvis straffeskyld, men nektet å godta inndragning.

(5) Salten tingrett avsa 13. mars 2014 dom med slik domsslutning:

"1.

X, organisasjonsnummer --- --- ---, ved presidenten (styrets leder) dømmes for overtredelse av alkoholloven § 10-1 annet ledd jfr § 8-9 første ledd nr 3, jfr straffeloven § 48 a, til en bot stor 75 000,- – syttifemtusen – kroner.

2.

X, organisasjonsnummer --- --- ---, ved presidenten (styrets leder) dømmes til å tåle inndragning til fordel for statskassen av 130 000,- – etthundreogtrettitusen – kroner, jfr straffeloven § 34.

3.

Sakskostnader ilegges ikke."

(6) Når det gjaldt inndragningsspørsmålet, la tingretten til grunn som bevist at det var solgt alkoholholdige drikkevarer for til sammen 330 000 kroner ved i alt åtte halvårslige "sommerfester" og "vinterfester" i perioden juli 2007 til midten av mars 2011. Tingretten gjorde imidlertid fradrag for utgiftene til innkjøp av drikkevarene. Disse utgiftene ble anslått til 200 000 kroner, og tingretten kom på dette grunnlag til inndragningsbeløpet på 130 000 kroner.

(7) Påtalemyndigheten anket til Hålogaland lagmannsrett over tingrettens avgjørelse av inndragningsspørsmålet. Under ankebehandlingen gjorde klubben gjeldende at inndragningsbeløpet måtte settes ytterligere ned.

(8) Lagmannsretten avsa 26. september 2014 dom med slik domsslutning:

"I tingrettens dom slutningen punkt 2 gjøres den endring at inndragningsbeløpet fastsettes til 330 000 – trehundreogtrettitusen – kroner."

(9) X har anket til Høyesterett. Klubben har anført at innkjøpskostnadene på 200 000 kroner må trekkes fra ved fastsettelse av inndragningsbeløpet slik tingretten gjorde, og at det dessuten er omstendigheter i saken som tilsier at inndragningen bør falle helt bort eller settes ytterligere ned i forhold til tingrettens dom.

(10) Påtalemyndigheten har påstått anken forkastet.

(11) I likhet med hva som gjaldt for lagmannsretten, er også Høyesteretts behandling av inndragningsspørsmålet basert på det faktum som tingretten la til grunn.

(12) *Mitt syn på saken*

(13) Det fremgår av tingrettens dom at X har rundt et dusin medlemmer. Siden 1999 har klubben hatt et eget klubbhus i Y. Klubbhuset inneholder foruten garasje og verksted en rekke andre rom. Ett av rommene er innredet med bar og sittegrupper, et annet rom er innredet med scene, dansegulv, sittegrupper og plass for DJ. Hvert år har klubben hatt

"vinterfest" andre helg i mars og "sommerfest" tredje helg i juli. Det har også vært andre tilstelninger i huset.

- (14) Under "vinterfesten" 11. og 12. mars 2011 kom politiet inn i lokalene og fant da om lag 60 personer der. En rekke av dem drakk alkoholholdige drikkevarer, og det var også slike drikkevarer til salgs i baren. Den 14. mars 2011 ble det foretatt ransaking av klubbhuset og hjemmet til klubbens leder. Det ble beslaglagt en rekke kvitteringer for innkjøp av øl, brennevin, vin og rusbrus. Tingretten kom frem til følgende om omfanget av den ulovlige alkoholskjenkingen:

"Det beslaglagte materiale viser at det ble kjøpt inn betydelige mengder alkoholholdige drikkevarer utenom sommer- og vinterfestene. Ut fra vitneforklaringene legger retten til [grunn] at det ved enkelte anledninger utenom sommer- og vinterfestene ble skjenket alkoholholdige drikkevarer til andre enn klubbens medlemmer og gjester som de hadde invitert. Retten finner det imidlertid vanskelig å fastslå omfanget av denne skjenkingen. Etter det opplyste var medlemmene 'glad i å ta seg en fest' og klubbhuset ble brukt til ulike tilstelninger for klubbens medlemmer. Det kan ikke ses bort fra at en del av de innkjøpte drikkevarene ble brukt til skjenking i 'sluttet selskap'.

Retten finner bevist at det fra juli 2007 til midten av mars 2011 i klubblokalene til X ble solgt alkoholholdige drikkevarer i form av øl, sprit, vin og rusbrus uten bevilling fra Y kommune, at salget ble foretatt av personer på vegne av klubben, og at de som handlet på vegne av klubben, var klar over at salget skjedde uten bevilling etter alkoholloven. Videre finner retten bevist at salget hadde et omfang på minst kr 330 000-.

Ved omfanget av salget har retten tatt utgangspunkt i at det i det aktuelle tidsrommet var fire sommerfester og fire vinterfester. Det fremkom ingen opplysninger om at det var store forskjeller mellom de enkelte festene når det gjaldt antall gjester. Ut fra oppstillingen i utdraget III bilag 741 finner retten at skjenking av alkoholholdige drikkevarer ved vinterfesten 2010 utgjorde minst kr 75 000,-. Skjenkingen ved de andre sommer- og vinterfestene kan ha vært noe mindre, men retten finner at det samlede beløp var minst kr 330 000,-.

Skjenkingen uten bevilling foregikk over flere år i lokaler som var innredet som et vanlig utested, og omfanget var betydelig. Det er tale om et sammenhengende straffbart forhold og retten finner at overtredelsen er særlig grov."

- (15) Dette resulterte altså i en bot på 75 000 kroner, som ikke ble påanket. I tillegg besluttet som nevnt tingretten å inndra 130 000 kroner, et beløp retten kom frem til ved å trekke anslåtte innkjøpskostnader på 200 000 kroner fra bruttoutbyttet på 330 000 kroner.
- (16) Som for lagmannsretten, som ikke gjorde fradrag for anskaffelseskostnadene, er også for Høyesterett det sentrale spørsmålet om det er riktig å gjøre et slikt fradrag.
- (17) Dette reguleres av straffeloven § 34. Etter en lovendring i 1999 heter det her i første ledd første og annet punktum at utbytte av en straffbar handling "skal" inndras, men at ansvaret likevel kan reduseres etter felle bort i den grad retten mener full inndragning vil være "klart urimelig".
- (18) Ifølge annet ledd annet punktum kommer "[u]tgifter ... ikke til fradrag" ved beregning av utbyttet.
- (19) Ordlyden er altså klar: Det er brutto utbytte, uten fradrag for eventuelle utgifter, som skal inndras, med mindre dette vil være "klart urimelig".

- (20) Lovhistorikken og forarbeidene til lovendringen i 1999 viser imidlertid at det ved vurderingen av om det vil være "klart urimelig" å inndra utbyttet uten fradrag for utgifter, må legges vekt på om de utgiftene det dreier seg om, er utgifter til erverv av gjenstander med en lovlig omsetningsverdi.
- (21) Før 1999 var lovens utgangspunkt at det bare var netto utbytte som kunne inndras. I praksis var det likevel slik at man ikke gjorde fradrag for utgifter til erverv av gjenstander som ikke hadde noen lovlig omsetningsverdi, typisk narkotika. Som det fremgår av NOU 1996: 21 Mer effektiv inndragning av vinning side 32–33, var dette begrunnet i formålet med inndragningsreglene: Lovbrudd skulle ikke lønne seg. Det burde da ikke spille noen rolle om en person som drev med omsetning av narkotika eller andre ulovlige varer, ble pågrepet før eller etter at varene var solgt. Skjedde pågripelsen før salget, var det jo klart at selve varene kunne inndras i medhold av straffelovens § 35 uten noen kompensasjon for anskaffelsesomkostningene. Da burde vedkommende heller ikke få fradrag for disse omkostningene – og altså i realiteten bli holdt skadesløs – om pågripelsen først skjedde etter ytterligere lovbrudd, nemlig salget, og gjenstand for inndragning følgelig var inntektene av salget.
- (22) Dersom gjenstandene hadde lovlig omsetningsverdi, fulgte man imidlertid lovens hovedregel om inndragning bare av netto utbytte, for eksempel ved salg om lovlig fremstilt og anskaffet alkohol til mindreårige eller uten nødvendig tillatelse.
- (23) I NOU 1996: 21 ble det foreslått å beholde utgangspunktet om inndragning av netto utbytte, men med inndragning av brutto utbytte i henhold til etablert praksis. Dette ble snudd da forslaget ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 8 (1998–99). Her fikk straffeloven § 34 den utforming som senere ble vedtatt, med bestemmelsen i annet ledd annet punktum om at utgifter ikke kommer til fradrag. Unntaket i første ledd annet punktum om reduksjon eller bortfall dersom full inndragning ville være klart urimelig, kom dermed til å dekke både fradrag for utgifter og lempning av andre grunner, for eksempel domfeltes svake økonomi.
- (24) I proposisjonen omtales likevel fradrag for utgifter spesielt. På side 65 heter det om lempningsregelen i første ledd annet punktum:
- "I annet ledd foreslår departementet en regel om at utgifter ikke kommer til fradrag ved beregningen av utbyttets størrelse. Unntaksregelen i første ledd annet punktum åpner for at det likevel kan gjøres fradrag. Departementet forutsetter at de retningslinjer som Høyesterett har trukket opp etter gjeldende rett, fortsatt vil være relevante. I tilfeller hvor Høyesterett har innrømmet fradrag for utgifter, kan det være aktuelt å redusere inndragningsansvaret selv om utbyttet er i behold."**
- (25) Det samme budskapet gjentas på side 66 i merknadene til annet ledd annet punktum:
- "Etter gjeldende rett skal det i praksis mye til for å innrømme fradrag for utgifter, men fradrag er ikke helt avskåret. Også etter utkastet kan det gjøres et slikt fradrag med hjemmel i unntaksregelen i første ledd annet punktum. Det er ikke tilsiktet noen endring i forhold til praksis, og domstolene vil fortsatt kunne utvikle disse retningslinjene videre."**

- (26) Jeg forstår dette slik at når utgiftene gjelder anskaffelse av gjenstander med en lovlig omsetningsverdi, er det – på bakgrunn av tidligere praksis – nærliggende å anse det for "klart urimelig" å nekte fradrag, men at det likevel er større rom enn tidligere for å se helt eller delvis bort fra utgiftene også i slike tilfelle.
- (27) Det er ikke omstridt at de alkoholholdige drikkevarer som har vært solgt i lokalene til X, var kjøpt på lovlig vis, og at det dermed dreier seg om gjenstander med lovlig omsetningsverdi.
- (28) Det er imidlertid flere graverende trekk ved den virksomheten som har vært drevet, og de taler etter mitt syn mot å gi fullt fradrag for utgiftene ved fastsettelse av inndragningsbeløpet i dette tilfellet.
- (29) Det fremgår av det jeg allerede har sitert fra tingrettens dom, at skjenkingen uten bevilling foregikk over flere år, og at omfanget var betydelig. Selve lokalene var også innredet som et ordinært utested. Tingretten beskriver baren slik:
- "Baren i lokalene hadde et allsidig utvalg av alkoholholdige drikkevarer, spritdispenser, prisliste slått opp på veggen og kassaapparat. Bardisken var utformet slik at den krevde betjening og hindret «selvbetjening» fra gjester. Da politiet var inne i lokalene 12. mars 2011, satt flere personer ved baren og drakk. En person som stod på innsiden av bardisken, gikk ut ei bakdør da politiet kom. Ved ransakingen 14. mars 2011 ble det funnet penger og bonger i kassaapparatet."**
- (30) Klubben har anført at det ikke er dekning i tingrettens dom for lagmannsrettens bemerkning om at skjenkevirksomheten har hatt økonomisk motiv – motivet har vært å integrere klubben i lokalmiljøet og å arrangere fester. Jeg kan ikke se at dette kan ha særlig betydning. Som tingretten bemerker, står vi overfor en godt organisert virksomhet:
- "Retten finner at det var betydelige kontante midler i omløp knyttet til skjenking av alkohol i klubbhuset, og at midler fra kassa ble brukt til kjøp av alkoholholdige drikkevarer. Kvitteringene sammenholdt med oppstillinger over varer, inntekter og utgifter viser at innkjøp og skjenking av alkohol ikke skjedde tilfeldig og planløst. Tvert imot ble det foretatt økonomiske beregninger og søkt å holde oversikt over virksomheten."**
- (31) Det fremgår også av tingrettens dom at klubben opererte med priser som lå langt under det som er vanlig på utesteder, og at "vinterfesten" i 2011 fortsatte lenge etter normal stenetid for utestedene i Y – noe som for øvrig har vært vanlig ved skjenking av alkohol i klubblokalene.
- (32) Det dreier seg altså ikke om en "formalfeil" fra klubbens side, slik klubben har anført, men om organisert virksomhet sterkt i strid med de alkoholpolitiske målsettinger som systemet med skjenkebevilling skal ivareta. Det ville klart ha vært uaktuelt å gi klubben skjenkebevilling til denne virksomheten.
- (33) Selv om dette er hensyn som i en sak som denne er sentrale ved straffutmålingen, må de også være relevante for inndragnings spørsmålet.

- (34) Når det gjelder hensynet til at lovbrudd ikke skal lønne seg, peker jeg på at dersom politiet hadde grepet inn for å stanse festene, ville det åpenbart ha vært aktuelt å inndra de alkoholholdige drikkevarene i lokalet som ennå ikke var solgt.
- (35) Jeg mener på denne bakgrunn at det bare bør gjøres fradrag for halvparten av innkjøpsutgiftene. Inndragningsbeløpet blir da 230 000 kroner.
- (36) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at inndragningsbeløpet settes til 230 000 – tohundreogtrettitusen – kroner.

- (37) Dommer **Skoghøy:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (38) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (39) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (40) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (41) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at inndragningsbeløpet settes til 230 000 – tohundreogtrettitusen – kroner.

Riktig utskrift bekreftes: